

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FUTURE SPECIALISTS OF AGRARIAN FIELD TRAINING FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

У статті висвітлюються та теоретично обґрунтовуються проблеми підготовки студентів до професійної діяльності. Розглянуто сучасні підходи до аграрної вищої освіти в сучасній педагогічній науці і практиці. Аналізуються особливості професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі, основні складові частини модернізації системи вищої аграрної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці аграрної галузі, навчальні фермерські господарства, студенти.

аграрной отрасли, основные составляющие модернизации системы высшего аграрного образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие специалисты аграрной отрасли, учебные фермерские хозяйства, студенты.

The article highlights and theoretically substantiates the problems of preparing students for professional activity. Modern approaches to agrarian higher education in modern pedagogical science and practice are considered. The peculiarities of the professional training of future specialists in the agrarian sector are analyzed, the main components of modernization of the system of higher agricultural education are considered.

Key words: professional training, future specialists of the agrarian sector, educational farms, students.

УДК 371.134:63(491)

Олійник Н.А.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання
Вінницького національного аграрного
університету

В статье освещаются и теоретически обосновываются проблемы подготовки студентов к профессиональной деятельности. Рассмотрены современные подходы к аграрному высшему образованию в современной педагогической науке и практике. Анализируются особенности профессиональной подготовки будущих специалистов

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасній Україні потрібні фахівці аграрного профілю нової формації з конкурентопридатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування кадрового потенціалу, пов'язаного зі створенням інноваційної системи вищої аграрної освіти, розвитком наукових напрямів і шкіл, створенням моделі взаємодії аграрних освітніх закладів, бізнесу і держави, формуванням багаторівневого освітнього середовища в аграрній сфері.

На це спрямована Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття». Вона передбачає перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, формування мережі вищих навчальних закладів, здатної за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняти інтереси особи, потреби кожного регіону і держави у сільськогосподарських кадрах [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі сторони підготовки фахівців аграрного профілю висвітлювали у своїх роботах О. Лазарєв (формування фахової компетентності); О. Ткаченко (підготовка майбутніх аграріїв в історико-філософському аспекті); Є. Просолов (підготовка фахівців аграрної галузі до умов інноваційної економіки); Л. Аврамчук (проблемність навчання як засіб формування продуктивної пізнавальної діяльності студентів аграрного навчального закладу); А. Бугерко (організація навчально-виробничого процесу у вищому професійному училищі-агрофірмі) та ін. У дисертаційних дослідженнях (С. Заскалито, Н. Коже-

мякіна, І. Ляшенка, В. Марчук, Д. Мельничук та ін.) визначено зміст, етапи, компонентний склад професійної підготовки та запропоновано різні моделі її реалізації. Низка публікацій вітчизняних дослідників яскраво ілюструє, що підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі насамперед має відповідати вимогам сучасності, адже фахівці-аграрії повинні мати не лише фундаментальні знання в галузі технології виробництва і переробки продукції рослинництва та тваринництва, але й володіти розширеною сферою управлінської діяльності, яка враховує знання та досвід у галузі права, ринкової економіки, психології та менеджменту, інформаційних технологій; бути носіями високих культурних і моральних принципів. Кадри сільськогосподарського виробництва мають поєднувати фундаментальну наукову і практичну підготовку, досконало володіти спеціальністю, постійно удосконалювати свої знання та поширювати суспільно-політичний світогляд, вміти на практиці застосовувати принципи наукової організації праці, володіти передовими методами управлінської діяльності [4, с. 32].

Мета статті – висвітлення проблеми підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі в сучасній педагогічній науці і практиці.

Виклад основного матеріалу. Для визначення і характеристики поняття «підготовка» звернемося насамперед до словникових джерел. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як дія за значенням підготувати; запас знань, навиків, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності.

У педагогічному словнику термін «професійна підготовка» тлумачиться як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь та професійної готовності до такої діяльності [7].

За визначенням С. Амеліної, професійна підготовка майбутнього фахівця – це цілеспрямована, динамічна, інноваційна за своїм характером система, націлена на формування як професійних, так і ціннісних орієнтирів майбутнього фахівця [1, с. 50].

Одне з найбільш повних, на нашу думку, визначень поняття професійної підготовки у своєму докторському дослідженні наводить Т. Танько: професійна підготовка – це система організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що визначається як суб'єктивний стан особистості, котра вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати.

Якщо йдеться про підготовку до професійної діяльності в аграрній галузі, доцільним є використання терміна «професійна підготовка майбутніх аграріїв». Найчастіше підготовку студентів до професійної діяльності дослідники пов'язують із її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду професійної діяльності. Так, О. Романовський зазначає, що сутністю підготовки студентів до професійної діяльності є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності [6, с. 34].

Дослідження авторських трактувань означеного поняття дозволяє виділити основні позиції, що визначають сутність професійної підготовки: професійна підготовка – це система змістових і організаційних заходів, яка не може бути обмежена лише формуванням знань, умінь, навичок і має бути зорієнтована на особистісний розвиток студента; метою і кінцевим результатом професійної підготовки є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності.

Отже, зазначений термін збагачує поняття «підготовка». Під змістом підготовки розуміють систему професійних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій агронома, технолога, механіка. Також під підготовкою розуміють запас знань, досвід, здобутий у процесі навчання, практичної діяльності.

Сьогодні підготовка майбутніх фахівців аграрної освіти розглядається науковцями як багатфакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, конкурентоспроможності, професійної мобільності

та постійно зростаючому інтересі до роботи в сільському господарстві, а також у розвитку успішності в діяльності [3, с. 374].

Процеси реформування та модернізації, які зараз відбуваються в системі вищої аграрної освіти, об'єктивно спрямовані на її подальший прогресивний розвиток, забезпечення потреб суспільства та держави у кваліфікованих фахівцях, що передбачає відповідні зміни у професійній підготовці майбутнього фахівця аграрної галузі до роботи.

Система фахової підготовки майбутніх аграріїв є цілісним комплексом структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і відносинах, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність.

На нашу думку, професійне становлення майбутнього фахівця аграрної галузі в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що фактором успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність особистості. Рівень підготовки майбутнього фахівця до роботи в сільському господарстві визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок.

Модернізація вищих навчальних закладів сільськогосподарського профілю в Україні зумовлюється дотриманням організаційно-педагогічних умов. Як зазначає В.В. Мельниченко, сучасна технологія управління навчальними закладами сільськогосподарського профілю передбачає нові складники [5, с. 198–199]: правову базу оновленого змісту професійно-технічної освіти; систему управлінської взаємодії на основі факторів реформування аграрного сектору економіки та суперечностей у практиці управління організацією навчально-виховного процесу у професійно-технічному навчальному закладі.

Варто звернути увагу на зміни основних напрямів професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні. Якщо раніше основна увага приділялася проблемам аграрного виробництва, то зараз у навчанні все більше звертаються до аспектів розвитку села та продовольчих систем.

Основним напрямом зміни концепції професійної підготовки фахівців аграрної галузі є підготовка випускників, які працюватимуть в аграрному виробництві та на селі, спеціалістів, обізнаних в інформаційній і консультаційній роботі у цих сферах, знайомих із новими методами маркетингу [5, с. 11]. У цьому контексті було внесено ряд змін до навчального плану Вінницького національного аграрного університету. Були відкриті кафедри аграрного менеджменту й адміністративного

менеджменту та альтернативних джерел енергії. Ці кафедри, використовуючи досвід провідних університетів країн ЄС (Німеччини, Данії, Швеції, Ірландії), розробляють і викладають студентам теми предметів: «Менеджмент і маркетинг у тваринництві», «Менеджмент підприємства м'ясної галузі з основами підприємства», «Інноваційне забезпечення виробництва біопалива».

Важливою складовою частиною модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні стало реформування традиційних факультетів, а також відкриття нових спеціальностей, таких як водні біоресурси й аквакультури; садово-паркове господарство; садівництво та виноградарство; аграрний менеджмент, екологічна політика і право; технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, професійної освіти (машинобудування), енергетика сільськогосподарського виробництва.

Велике значення у підготовці фахівців аграрної галузі до професійної діяльності має поєднання навчального процесу та виробництва. З цією метою у Вінницькому національному аграрному університеті було створено нову організаційно-правову структуру в освіті – Всеукраїнський науково-навчальний консорціум, який поєднав науковий і навчальний потенціал університетів, інститутів та успішних сільськогосподарських підприємств, створив базу для набуття практичних навичок студентами, а також покращив науково-дослідну діяльність вчених, що дало можливість підвищити якість підготовки фахівців аграрного сектору. Адже сьогодні особливо гостро стоїть питання забезпечення студентів вищих навчальних закладів базами для проходження навчальної та виробничої практики. Нова організаційно-правова форма дає змогу студентам використовувати для проведення навчально-наукової діяльності дослідні та дослідно-селекційні станції, наукові лабораторії, техніку Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків Національної академії аграрних наук України.

Однією з важливих вимог сучасності є здатність фахівця постійно оновлювати та підвищувати свій рівень знань. Освітня система повинна бути спроможною забезпечити набуття фахівцями цих якостей. Це можливо за умови поєднання навчального, переробного та виробничого процесів. Зауважимо, що створення консорціуму дало можливість студентам перевірити отримані знання на практиці, адже консорціум і є тим об'єднанням, яке дозволить максимально ефективно консолідувати і продуктивно використати потенціал науки, освіти та виробництва. Крім того, значна кількість студентів має можливість подальшого працевлаштування на кращих сільськогосподарських господарствах, агрофірмах і фермерських господарствах.

Нині як у нашій країні, так і за кордоном ведеться інтенсивний пошук таких методів, засобів і форм організації процесу навчання, що дозволили б стимулювати пізнавальну активність і самостійність майбутніх фахівців.

Практика роботи у вищій школі, а саме в аграрному ВНЗ, показує, що особливо важливу роль у навчальній діяльності відіграє індивідуально-практична робота студентів, пов'язана з дослідницькою діяльністю. Акцент робиться не тільки на визначенні готовності студентів вивчати дисципліни фахового спрямування, а й на залученні їх до проведення власних наукових досліджень, що дає можливість для творчого наукового пошуку в аграрній галузі, перевіряє наявність знань і вмінь, а також допомагає молодому фахівцеві краще зорієнтуватися у виборі майбутньої професії.

З цією метою доречним є створення навчальних фермерських господарств, що дає змогу студентам, під керівництвом викладачів, отримати певний досвід, перевірити свої знання. Обробляючи землю, сіючи і збираючи урожай, працюючи у навчальних господарствах, майбутній фахівець-аграрій продуктивніше вивчає роботу фермера. Саме від формування у молоді ініціативності, підприємливості, оперативності у вирішенні проблем, сприймання і розуміння майбутньої професії, готовності повести за собою, здатності керувати собою та іншими, конструктивно приймати рішення, бути готовим до нововведень значною мірою залежить успіх аграрної галузі.

Враховуючи процеси глобалізації, одним із напрямів модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі виступає інтернаціоналізація студентів і професорсько-викладацького складу. Протягом останніх років вищі навчальні заклади аграрного спрямування через свої програми співпраці розширюють міжнародні зв'язки. Тому підвищення якості підготовки фахівців-аграріїв у вищих навчальних закладах неможливе без суттєвого покращення й оновлення змісту і методів викладання іноземних мов, особливо англійської. Сьогодні сучасний агроном, механік чи фермер зобов'язаний знати іноземну мову, щоб легко спілкуватися та співпрацювати з іноземними партнерами й інвесторами. Оволодіння майбутніми фахівцями іноземною мовою в умовах формування інформаційного суспільства сприятиме підвищенню їхньої професійної компетентності на ринку праці, забезпечить якісні зміни у філософії та парадигмі аграрної освіти XXI століття.

Висновки. Таким чином, основними складниками модернізації національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі є:

- впровадження системи ступеневої професійної підготовки фахівців;
- зв'язок навчання із сучасними господарствами та підприємствами;

- проходження практики в провідних господарствах і підприємствах України та країн ЄС;
- залучення талановитої молоді до науково-дослідної роботи; створення навчально-фермерських господарств при університетах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амеліна С.М. Особливості методів професійної підготовки майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 30. С. 509–512. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Pfto_2013_30_81.pdf.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93>.
3. Заскалета С.Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу: дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2015. 510 с.
4. Іванюта С.М. Професійно-кваліфікаційна модель менеджера сільськогосподарського формування. Науковий вісник національного аграрного університету. К., 2001. № 44. С. 30–33.
5. Мельніченко В.В. Організаційно-педагогічні умови управління професійно-технічним навчальним закладом сільськогосподарського профілю: монографія. Миколаїв: Вид-во ПСІ КСУ; Іліон, 2004. 306 с.
6. Романовський О.Г., Грень Л.М., Михайличенко В.Є. Формування спрямованості студентів на успішну професійну діяльність. Х.: НТУ «ХПІ», 2009. 48 с.
7. Тимошенко З.І., Тимошенко О.І. Болонський процес в дії: слов.-довід. основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. Київ: Європ. ун-т, 2007. 57 с.